

JAK NA UDRŽITELNĚJŠÍ KNIŽNÍ PRŮMYSL? ANEB EKOLOGIZACE NAKLADATELSKÉHO SEKTORU

Udržitelnost se stává klíčovou součástí mnoha průmyslových odvětví a knižní sektor není výjimkou. Nedávný webinář pořádaný programem Kreativní Evropa ve spolupráci s tzv. Green Contact Points přinesl inspirativní diskuzi o ekologických aspektech nakladatelského sektoru. Zaměřil se na sdílení dobré praxe a řešení klíčových výzev v oblasti ekologické produkce, distribuce i obsahu knih.

Během setkání představilo pět evropských projektů své inovační přístupy ke snižování ekologické stopy knižního průmyslu. Diskutovaly se různé strategie zahrnující ekologickou produkci knih, udržitelné distribuční modely a tematickou reflexi ekologie v literatuře.

KLÍČOVÉ VÝZVY

TISK NA VYŽÁDÁNÍ VS. EKONOMICKÁ UDRŽITELNOST:

Jak snížit plýtvání papírem bez negativního dopadu na prodejnost knih?

CHYBĚJÍCÍ PODPORA EKOLOGICKÉ OSVĚTY:

V některých zemích chybí oficiální vzdělávací programy zaměřené na ekologickou udržitelnost.

NEDOSTATEK TZV. UHLÍKOVÝCH KALKULAČEK:

Nakladatelství mají omezené možnosti, jak přesně vyhodnocovat ekologickou stopu svých produktů.

VĚTŠÍ NÁKLADY NA UDRŽITELNOST:

Ekologické materiály a technologie jsou dražší, což komplikuje jejich plošnější zavádění.

DOPORUČENÉ POSTUPY

EKOLOGICKÁ STRATEGIE JAKO STANDARD

Nakladatelství by měla zahrnout ekologizaci do svých dlouhodobých vizí.

TRANSPARENTNÍ KOMUNIKACE SE ČTENÁŘI:

Opatření směrem k udržitelnosti by měla být jasně komunikována (např. v knihách samotných).

INOVATIVNÍ DISTRIBUČNÍ MODELY:

Ekologizace musí být propojena se strategiemi distribuce a prodeje. Efektivnější správa skladových zásob, spolupráce s environmentálními organizacemi.

BOJ PROTI GREENWASHINGU:

Skutečná ekologická opatření by měla mít reálný dopad, nejen marketingovou hodnotu.

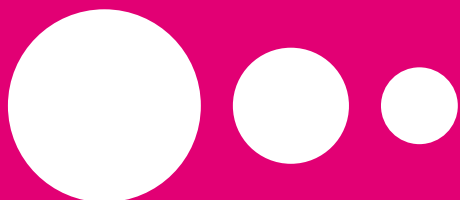
JASNÉ FORMULACE V GRANTOVÝCH VÝZVÁCH:

Žadatelé by měli lépe chápat, jak zelené aspekty začleňovat a prezentovat.

INSPIRACE Z EVROPSKÝCH PROJEKTŮ

Webinář představil řadu zajímavých projektů, které přistupují k ekologizaci různými způsoby. Témata zahrnovala ekologickou produkci knih, práci s ekologickými tématy v literatuře a zavádění udržitelných distribučních modelů.

Každý z níže uvedených projektů přistupuje k ekologizaci knižního sektoru jiným způsobem – některé skrze **obsah knih**, jiné skrze **výrobní procesy** nebo **nové distribuční modely**. Společným jmenovatelem je **snaha o minimalizaci odpadu, využití ekologických materiálů a zavádění inovativních metod šíření knih**.

LICHEM (Literature for Ecology and Environment for Children), Rumunsko / Adoptia

Ekologická produkce knih

- Kvůli omezeným možnostem ekologického tisku v Rumunsku se zaměřili na **nižší náklady spojené s výrobou a efektivní řízení zásob**.
- Použití **digitálních verzí knih** jako doplňkového formátu, i když pro děti zůstává primární fyzická kniha.
- Tisk na ekologický papír, ale bez možnosti využití uhlíkové kalkulačky kvůli chybějícím lokálním možnostem.

Ekologická témata v literatuře

- Projekt je zaměřen na **ekologickou výchovu dětí** a napomáhá vzdělávacím institucím v rámci **týdne ekologie ve školách** (Green Week).
- Vydali **16 titulů** zaměřených na ekologii, které byly distribuovány do **300 škol a mateřských školek**.
- Knihy vysvětlují základní ekologické koncepty jednoduchou formou pro děti.

Udržitelná distribuce

- Díky **nízkým nákladům na tisk** mohli knihy distribuovat zdarma do škol a školek.
- Spolupráce se školami umožnila širší dopad i bez státní podpory.

SEEDS OF DISENT, Portugalsko / Antígona

Ekologická produkce knih

- **Důraz na omezení odpadu** – výrazně snížili náklad 1. tisku knih (dříve 2 200–2 500 ks, nyní 1 800 ks).
- **Využití recyklovaného papíru a ekologických inkoustů.**
- Namísto plastových obalů používají ekologické alternativy.

Ekologická témata v literatuře

- **Nakladatelství je dlouhodobě zaměřené na ekologickou literaturu** – jejich katalog obsahuje knihy o vztahu člověka k přírodě, kapitalismu a klimatických změnách.
- Vydali nové tituly, které se věnují **moderním formám ekologické diskuze a aktivismu.**

Udržitelná distribuce

- **Spolupráce s místními komunitami v rurálních oblastech** k rozšíření ekologických myšlenek skrze čtenářské aktivity.
- **Kampaně v knihkupectvích a slevové programy** ke snížení neprodaných výtisků.
- Export do Latinské Ameriky (Mexiko, Argentina) pomáhá **minimalizovat zbytečné skladování a likvidaci knih.**

EPICENO SALVAJES & LIBROS SALVAJES, Španělsko / Errata Naturae

Ekologická produkce knih

- **Revidovali celý výrobní proces** během pandemie – přešli na **ekologicky šetrné dodavatele papíru a inkoustů.**
- Kompletní eliminace plastů ve výrobě i balení.
- Snížení nákladu na **každý tisk** a podpora dotisku pouze u skutečně poptávaných titulů.

Ekologická témata v literatuře

- Nakladatelství se **dlouhodobě specializuje na přírod-**

ní a ekologickou literaturu.

- Nové knihy zkoumají **klimatickou změnu, ekonomiku a kapitalismus** z ekologického hlediska.
- Projekt dříve zahrnoval knihy o **venkovských ženách v ekologii a literaturu proti klimatické změně.**

Udržitelná distribuce

- Minimalizace vratek knih z knihkupectví – dříve ve Španělsku běžná praxe.
- Sekundární trhy v Latinské Americe (Brazílie) pomáhají optimalizovat využití zásob.
- Vytvoření modelu tzv. **slow publishing** – vydávání knih v menším množství, ale s dlouhodobější dostupností.

EDUKATIVNÍ KNIHY O EKOLOGII PRO DĚTI, Ukrajina / Kalamar

Ekologická produkce knih

- Zaměřili se na **inovativní formu tisku** interaktivních knih pro děti.
- Použití **recyklovaného papíru a ekologických barev.**

- Minimalizace **odpadu při výrobě** díky efektivnějšímu designu knih.

Ekologická témata v literatuře

- Knihy obsahují interaktivní prvky (otáčecí kolečka, příběhy s alternativními scénáři), které dětem ukazují **důsledky ekologického chování**.
- Vytvořili **hravou formu učení o ekologii** namísto pouhého předávání faktů.

Udržitelná distribuce

- Spolupráce s **recyklačními centry a environmentálními organizacemi** na distribuci knih.
- Zapojení charitativních organizací, které distribuují knihy mezi sociálně znevýhodněné děti.

ÉCRAN PAPIER, Francie / Art & Design School Valence

Ekologická produkce knih

- Projekt zaměřen na **vývoj webových a digitálních nástrojů** pro zlepšení ekologické efektivity tisku.
- Podpora **tisku na vyžádání (Print-on-Demand)**, snižujícího plýtvání.

- Zkoumání využití **ekologických tiskových technologií**, např. japonské litografie.

Ekologická témata v literatuře

- Projekt se nezaměřuje primárně na ekologický obsah knih, ale na ekologizaci procesu jejich tvorby.
- Zkoumá, jak může digitální technologie **přispět k udržitelnější výrobě knih**.

Udržitelná distribuce

- Optimalizace **distribučních modelů**, aby se snížilo přeplňování skladů a přebytečný tisk.
- Spolupráce s univerzitami a kulturními institucemi na **sdíleném přístupu k ekologickému tisku**.

NEBEZPEČÍ GREENWASHINGU

KRITIKA POVRCHNÍCH EKOLOGICKÝCH STRATEGIÍ

Riziko povrchních „zelených“ opatření, která ve skutečnosti nepřinášejí významné ekologické přínosy, ale spíše slouží jako marketingový nástroj.

Bylo řečeno, že některé žádosti v předchozích výzvách uváděly **pouhé zmínky o ekologických opatřeních bez skutečného dopadu** – například:

„Tiskneme na recyklovaný papír, takže jsme ekologičtí.“

„Naše knihy obsahují příběhy o ekologii, což znamená, že projekt je zelený.“

„Budeme cestovat vlakem místo letadla.“

Tato opatření sama o sobě nejsou špatná, ale **nepostačují**, pokud nejsou součástí komplexní ekologické strategie.

SKUTEČNÉ EKOLOGICKÉ ZMĚNY VS. SYMBOLICKÁ OPATŘENÍ

Dříve byla ekologická opatření v knižních projektech spíše **doplněním než klíčovým prvkem**. Dnes se očekává **systematický přístup** – ekologizace musí být součástí **celkové strategie nakladatelství**, nejen přidaným prvkem.

Kritizována byla zejména skutečnost, kdy nakladatelé **přidají do projektu pouze jednu „ekologickou“ knihu**, aby získali body za udržitelnost, nicméně nezmění své produkční a distribuční postupy.

ABSENCE DŮVĚRYHODNÝCH DAT A KALKULAČEK

Tzv. **uhlíkové kalkulačky nejsou vždy spolehlivé**, což může vést ke **greenwashingu neúmyslně**, nakladatelé tak mohou pracovat s čísly, která jsou nepřesná nebo zavádějící.

Některé **papírenské společnosti neposkytují transparentní údaje** o dopadu svých produktů, což vede ke **složitosti při určování skutečné ekologické stopy knihy**.

JAK SE VYHNOUT GREENWASHINGU?

1. **Mít komplexní ekologickou strategii**, která se netýká jen obsahu knih, ale i výrobního procesu a distribuce.

2. **Transparentně informovat čtenáře** o tom, jak byla kniha vyrobena – včetně ekologických materiálů, tisku a logistiky.

3. **Vyhýbat se nadprodukcí knih** a zavádět **udržitelnější distribuci**.

4. **Žadatelé by se měli vyhnout prázdným frázím** a místo toho **popsat konkrétní změny v provozu nakladatelství**, například:

- Jak mění dodavatele papíru.
- Jak optimalizují náklady a snižují odpad.
- Jak jejich tiskárna nakládá s chemikáliemi a odpady.
- Jaké jsou jejich dlouhodobé ekologické cíle.

ZÁVĚR

Celkově byl **greenwashing označen jako častý problém** v přihláškách do programu Kreativní Evropa, zejména v minulých letech. Webinář zdůraznil, že ekologická opatření musí být **skutečná, měřitelná a smysluplná**, jinak se může stát, že projekty **nedostanou finanční podporu**. Žádající nakladatelé se musí zaměřit na **reálné kroky k ekologizaci**, nejen na dobře vypadající fráze.

JAK DÁL

Diskuze ukázala, že udržitelnost v knižním průmyslu není jen trend, ale nutnost a ukázala rostoucí význam udržitelnosti v grantových výzvách Kreativní Evropy.

Zájemcům o zapojení do výzev Kreativní Evropy nabízíme možnost konzultace jejich záměrů, a to ať už se jedná o výzvu **Oběh evropských literárních děl**, **Projekty evropské spolupráce** či mobilní program **Culture Moves Europe**.